

Onko viruksen nimellä väliä?

Yhdysvalloissa jotkut poliitikot käyttävät käyttävät pandemian aiheuttaneesta koronaviruksesta Kiinaan viittaavia nimiä. Näillä on suurempia vaikutuksia kuin äkkiseltään arvaisi.

Tammikuun 30. päivä 2020 arkansasilainen republikaanisenaattori Tom Cotton [twiittasi](#): "Wuhanin koronavirus on Kiinalle Tšernobylin mittakaavan katastrofi, paitsi että Tšernobyl oli paikallinen. Koronavirus leviää maailmanlaajuisesti". Toukokuussa 2020 Yhdysvallat on listan kärjessä todettujen tautitapausten määrässä ja tahti kiihtyy. Talous- ja terveyshuolien keskellä yhdysvaltalaiset ovat ehkä hieman yllättäen ajautuneet kiistelemään heitä kohdanneen katastrofin nimestä.

Alkuvuoden aikana media ja kommentaattorit – poliittiseen suuntautumiseen katsomatta – ovat käyttäneet viruksesta nimiä kuten "Wuhanin (korona)virus" tai "kiinalainen (korona)virus". Meteli kuitenkin nousi vasta, kun maan poliittiset johtohahmot – presidentti Donald Trump keskeisimpänä – ottivat termit käyttöön.

Presidentti Trump kiitteli aluksi pitkään Kiinaa heidän menestyksekkäistä koronatoimistaan ja läpinäkyvyydestään sekä painotti maiden välistä yhteistyötä. Maaliskuun puolenvälin jälkeen hän vaihtoi kurssia ja ryhtyi puhumaan vieraasta sekä kiinalaisesta viruksesta. [Puolustettuaan ensin sanavalintaansa](#) hän sittemmin päätti [hylätä](#) termin kiinalainen virus.

Yhdysvaltain ulkoministeri Michael Pompeo puolestaan omaksui sanavarastoonsa termin Wuhanin virus. Vuodettujen [tietojen](#) mukaan hän mieltyi sanapariin niin paljon, että pyrki saamaan sen ikuistetuksi G7-maiden yhteiseen julkilausumaan.

Nimen merkitys

Miksi kaikki tämä huomio pelkkiin sanoihin? Ei kai nimi virusta pahenna, ellei virus nimeä.

Tämänhetkisten tietojen mukaan virus tosiaan tuli Kiinan Wuhanista. Viruksia ja tauteja on myös nimetty alkuperän mukaan ennenkin: Japanin aivotulehdus, Lähi-Idän hengityssyndrooma (MERS), Lymen tauti, Hongkongilainen influenssa, Länsi-Niilin virus. Sekä tietentien espanjantauti, vaikka sen maantieteellinen alkuperä onkin hämärän peitossa.

Vuonna 2015 Maailman terveysjärjestö (WHO) julkaisi [ohjeistuksen](#) tarttuvien tautien nimeämiseen. WHO suositteli sellaisia nimeämiskäytäntöjä, joilla ei olisi kielteistä

vaikutusta valtioihin, kansoihin tai elinkeinoin. WHO:n asiantuntija totesi, että kysymys voi vaikuttaa triviaalilta, mutta ei ole sitä ihmisryhmille, jotka joutuvat leimautumisen vuoksi kohtaamaan syrjintää ja rajoituksia.

Tästä syystä WHO kiirehti julistamaan SARS-CoV-2 -viruksen aiheuttamalle taudille nimen COVID-19. Siksi Yhdysvaltain tautikeskuksen (*Center for Disease Control and Prevention*: CDC) edustajat eivät puhu kiinalaisesta viruksesta, eikä myöskään Trumpin tiedotustilaisuuksista julkikseksi noussut johtava tartuntatautiasiantuntija Anthony Fauci.

Historiasta oppia

Sairausten yhdistäminen vieraiksi ja ulkopuolisiksi koettuihin ihmisryhmiin on ikiaikainen ilmiö.

Esimerkiksi 1800-luvulla *Yersinia pestis* -bakteerin aiheuttama paiserutto lähti leviämään Kiinassa ja sai siten nimen "kiinalainen rutto". Vuonna 1900 kyseinen rutto löydettiin San Franciscon kiinalaiskortteleista. Charles McClain kuvaa [artikkelissaan](#), kuinka kiinalaiset asetettiin useaan otteeseen karanteeniin, sillä taudin ei haluttu leviävän aikakauden rotujaottelun mukaan "kaukasialaisiin" kaupunkilaisiin.

Aasialaisten uskottiin olevan paitsi erityisen alttiita tartunnalle, myös rappeutuneita, saastaisia ja paikallishallinnon alaisen komitean mukaan "uhka koko yhteisön terveydelle". Samaan aikaan kaupungin johtohenkilöt toivoivat, että kiinalaisten eristäminen ja tautitapausten peittäminen riittäisivät pelastamaan San Franciscon taloudellisilta takaiskuilta.

Ruttobakteerin löytyminen kiinalaiskortteleista vauhditti Yhdysvaltain länsirannikolla vallinnutta syvää aasialaisvastaisuutta ja lainsäädännöllistä syrjintää. Paikallislehti *San Francisco Chronicle* kutsui kiinalaisia *maahanmuuttajia* jo entuudestaan "kiinalaiseksi rutoksi" ja edelleen vuonna 1905 samaisen lehden otsikko oli "Japanilaiset tuovat viheliäisiä sairauksia: vakavimmat Orientista tulevat uhat". Maahanmuuttajat, rotuteoriat ja taudit liitettiin aikakauden ajattelussa saumattomasti yhteen.

Kun kelataan vuoteen 2020, Yhdysvaltain kiinalaistaustaiset – ja käytännössä lukuisat muut aasialaistaustaiset – ovat jälleen kohdanneet [syrjintää](#), tällä kertaa koronaviruksen vuoksi. San Francisco State Universityn professori Russell Jeung on perustanut tapausten raportointia varten verkkosivun "[STOP AAPI HATE](#)". Aasialaistaustaiset ovat raportoineet etenkin kohtaamastaan nimittelystä, häirinnästä, ja etnisestä profiloinnista.

[Tiedotustilaisuudessa](#) myös Trump kiinnitti huomiota "ilkeään kielenkäyttöön", jota aasialaistaustaiset kohtaavat Yhdysvalloissa, "koska ihmiset syyttävät Kiinaa". Hän muistutti [Twitterissä](#), että aasialaistaustaista yhteisöä tulisi suojella, sillä "viruksen

leviäminen ei ole heidän vikansa". Vahinko on kuitenkin jo tapahtunut. Kiinalaisen ruton ajoista ei ole selvästikään opittu tarpeeksi.

Virus ja "Kiinan uhka"

Fox Newsin Bill Hemmerin [kysyessä](#) miksi presidentti Trump oli aiemmin puheessaan jättänyt mainitsematta sanat kiinalainen virus, Trump vastasi, ettei halunnut paisutella asiaa sen enempää jatkamalla nimityksen käyttöä. Trump kuitenkin painotti, ettei kadu kielenkäyttöään. Virushan lähti Kiinasta. Sittemmin hän on keskittynyt [korostamaan](#) Kiinan vastuuta pandemiasta.

[Politicon](#) julkaisemien tietojen mukaan taustalla on harkittu strategia 2020 vaalivuodelle. Yhdysvaltain republikaanisen puolueen ohjeistuksen mukaan kritiikkiin hallituksen koronatoimia kohtaan tulee vastata kääntämällä huomio Kiinan kommunistisen puolueen "valheisiin" ja "peittelyyn" viruksen alkuperän ja leviämisen suhteen. Kiinalaistaustaisten Yhdysvaltain kansalaisten syyllistämistä puolestaan tulee välttää.

Trumpin retoriikka on loogista jatkumoa hänen hallintonsa aikana tapahtuneeseen käännökseen kohti tiukempaa Kiina-politiikkaa ja -puhetta. Molemmat suuntauokset ovat toki lymyilleet vuosikymmeniä keskustelun laitamilla, mutta ovat nyt löytäneet tiensä parrasvaloihin ja valtavirran debatteihin. Lisäksi tahot, jotka ovat jo pitkään rummuttaneet kommunistisen Kiinan uhasta Yhdysvalloille, ovat saaneet koronaviruksesta uuden retorisen aseensa arsenaaliinsa.

Esimerkiksi politiikan tutkimuksen professori Bradley A. Thayer ja Lianchao Han Citizen Power Initiatives for China -järjestöstä kirjoittavat [RealClearDefense](#) -sivustolla, että pandemia on vain viimeisin lisäys listalle kauhuista, joita Xin Kiina on aiheuttanut maalle itselleen ja maailmalle. Konservatiivisen [The Federalist](#)-julkaisun toimittaja Madeline Osburn puolestaan toteaa, että pandemian ainoa hyvä puoli on se, että yhdysvaltalaiset ehkä vihdoinkin ymmärtävät Kiinan hallinnon olevan "vihollinen" ja "häpeämättömiä valehtelijoita".

Ministeri Pompeon johdolla Yhdysvaltain ulkoministeriö on kunnostautunut toiminnassa ja kielenkäytössä, jonka selkeä päämäärä on osoittaa, että kommunistinen Kiina on Yhdysvalloille uhka ja että Trumpin hallinto torjuu tuota uhkaa. Pompeo on [puheessaan](#) varoittanut, kuinka Xin Kiina sortaa kansalaisiaan, riistää maailmaa taloudellisesti, organisoi vaikutuskampanjoita Yhdysvaltain sisällä ja on sotilaallisesti aiempaa aggressiivisempi.

Vastineeksi ulkoministeriö on muun muassa ottanut kiinalaiset investoinnit, tutkijaohjelmat, diplomaatit ja mediayhtiöt huolelliseen tarkasteluun ja uusien lupamenettelyiden alaisiksi sekä vaalinut Yhdysvaltain suhteita Taiwaniin.

Johanna Vuorelma kirjoittaa koronaviruksen tarinallistamisesta Politiikasta-lehden artikkelissa. Viruksen nimi on oleellinen osa tarinaa. Nimenä kiinalainen virus mahdollistaa vastuun vierittämisen sekä toimii yhtä hyvin myös katalysaattorina kovemmalle Kiina-politiikalle. [Pew](#) -tutkimuskeskuksen mukaan yhdysvaltalaisien suhtautuminen Kiinaan on kasvavassa määrin kielteistä. Trumpin hallinto ja republikaanipuolue on epäilemättä aistinnut asenneilmaston muutoksen ja katsoo tarinan uppoavan otolliseen maaperään.

Suurvaltasuhteet käännekohtassa

Kiinan ulkoministeriö on painokkaasti [tuominnut](#) nimityksen "kiinalainen virus" leimaavana, vastuuttomana ja pyrkimyksenä politisoida meneillään oleva terveyskriisi.

Virus siis pahentaa nimeä. Mutta myös kääntäen, nimi voi myös mahdollisesti pahentaa virusta.

Koronavirus on tuonut molemminpuolisesti kiristyneisiin Yhdysvaltain ja Kiinan suhteisiin uusia haasteita, joista yksi suurimpia on pula luotettavasta tiedosta. Tietoa tarvittaisiin kipeästi viruksen leviämisen ehkäisemiseen, lääkitsemiseen ja tutkimiseen, mutta sitä on vähän ja osa siitä on arvailua, osa taas puhtaasti vääristeltyä.

Kiinan hallinto [kontrolloi](#) ja tarpeen mukaan sensuroi tietoa. Yhdysvaltain tiedusteluviranomaiset uskovatkin Kiinan koronalukujen olevan [tekaistuja](#), ja maailmalla moni penää selvyyttä viruksen epäselvään aikajanaan vuoden 2019 puolella.

Samalla salaliittoteoriat kukoistavat Tyynenmeren molemmilla laidoilla. On epäilty, että virus olisi Kiinan hallituksen tilaustyötä, biologinen ase, kirjaimellisesti kiinalainen virus. Republikaanisenaattori Tom Cotton on vihjaillut, että virus on peräisin Wuhanissa sijaitsevasta tartuntatautien tutkimuslaboratoriosta. Tutkijoiden mukaan mikään viruksessa ei viittaa siihen, että se olisi ihmisten valmistama, mutta [Cottonin](#) mielestä tätä vaihtoehtoa ei voida sulkea pois, koska Kiina on ollut alusta saakka "petollinen ja epärehellinen". Sittemmin Trumpin hallinto on toistuvasti [tukenut](#) teoriaa laboratoriosta karanneesta viruksesta, ja Yhdysvaltain tiedustelupalvelut tutkivat kuumeisesti lukuisten eri väitteiden todenperäisyyttä.

Kiinalaiset puolestaan ovat vastanneet omalla teoriallaan, jonka mukaan virus on peräisin Yhdysvalloista ja se päätyi Kiinaan Yhdysvaltain armeijan mukana. Valloillaan oleva "[infodemia](#)" vaikuttaa lähes yhtä vakavalta kuin pandemia.

Pulaa on myös tarvikkeista ja varusteista. Yhdysvalloissa on herätty huomaamaan, että mitä tulee moneen lääkeaineeseen, maa on riippuvainen Kiinasta. Kiinan valtiollinen uutistoimisto [Xinhua](#) väläyttikin mahdollisuutta estää kriittisten suojatarvikkeiden ja lääkeaineiden vienti Yhdysvaltoihin, jos sanasota ei laannu. Yhdysvalloissa taloudellisen nationalismiin kannattajat puolestaan näkevät tässä tilaisuuden vähentää maan taloudellisia kytköksiä Kiinaan.

Ennen kaikkea kuitenkin pulaa on luottamuksesta. Esimerkiksi Qingqing Li huomauttaa *Global Times* -lehden [mielipidekirjoituksessa](#), että USA:n aloittaman kauppasodan seurauksena maiden välinen luottamus on tuntuvasti heikentynyt. Pandemian keskellä kumpikaan valtio ei selviä omillaan, mutta epäluottamuksen vallitessa yhteistyö on vaikeaa. Li jatkaa, että Yhdysvaltain ja Kiinan suhteet ovat nyt käännekohdassa. Jos edes maailmanlaajuinen kansanterveyden kriisi ei onnistu lujittamaan maiden välistä luottamusta, ennusteet ovat huolestuttavat.

Käännekohta todella on käsillä. Kiina ja Yhdysvallat hakevat parhaillaan suuntaa kansainväliselle politiikalleen ja keskinäisille suhteilleen. Tässä käännekohdassa myös viruksen nimellä on väliä.

Kirjoittajatiedot:

Henna-Riikka Pennanen on tutkijatohtori Turun yliopiston ihmistieteiden kollegiumissa (Turku Institute for Advanced Studies, TIAS)